Södra Möre härad.

163. Arby kyrkogård.

Litteratur: L 1290a (i J. G. Liljegren: Diplomatarium suecanum 1, 1829, bland »Ytterligare bekantblifne Run-Urkunder» efter registret); B. Helmfrid: Kalmar läns runinskrifter (ATA) s. 51, i Kalmar läns fornminnesförenings medd. 1937 s. 141.

Äldre avbildning: P. Frigelius: teckning 1747 i Frigelianska samlingarna (Kalmar h. allm. läroverks bibl.) 1 s. 17 (kopia i ATA).

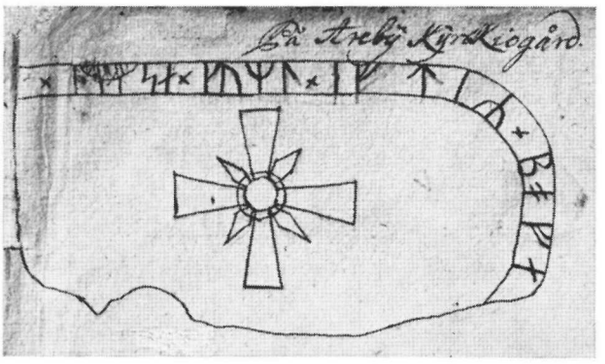

Fig. 107. Sm 163. Arby kyrkogård. Efter teckning av P. Frigelius.

Runstenen är nu försvunnen.

I Frigelius' anteckningar finner man på den sida, där han ritat av »Areby Kyrkjas södra sida år 1747», även en teckning av en runsten, över vilken han antecknat: »På Areby KyrcKiogård.» Ingen annan källa finnes. Stenen har förgäves efterforskats.

Runstenen är på bilden avslagen vid basen och utmed högra sidan, varigenom början och slutet av inskriften gått förlorade. Mitt på den fria ytan är ett kors inristat. Måttsuppgifter saknas.

Inskrift (enl. Frigelius):

...×- - - sa×kuml×iftiʀ×bofa ...
1 5 10 15

... (*rei*)*sa kuml eptir Bófa* ...

... resa vården efter Bove ...

Om namnet *Bófi* se Sm 126.

164. Hossmo kyrka. Nu i Statens historiska museum.

Pl. 100.

Litteratur: L 1971. N. H. Sjöborg: Samlingar för Nordens fornälskare 2 (1824) s. 64; Kyrkoinventarium 1830 (ATA); N. I. Löfgren: Calmar och dess stift på fasta landet (ATA) 1 s. 229; J. G. Liljegren: Runlära (1832) s. 166; B. E. Hildebrand: Anteckningar 1876 (ATA); W. Andersson i J. Roosval: Dopfuntar i Statens historiska museum (1917) s. 30; B. Helmfrid: Kalmar läns runinskrifter (ATA) s. 54, i Kalmar läns fornminnesförenings medd. 1937 s. 137; S. B. F. Jansson: Undersökningsprotokoll den $^{21}/_{2}$ 1961 (ATA).

Äldre avbildningar: Löfgren: teckning i aa s. 229; teckning i Sjöborgs aa 2 pl. 23 fig. 91; Helmfrid: fotos i Kalmar läns runinskrifter pl. 11 fig. 4, pl. 12 fig. 1, i Kalmar läns fornminnesförenings medd. 1937 s. 139 fig. 26–27.

Hossmo kyrkas medeltida dopfunt med sin runinskrift har ej tilldragit sig någon uppmärksamhet hos den antikvariska forskningen före 1800-talet. Enligt Löfgren stod den »Uti Hosmo kyrkas Vapenhus, till höger när man kommer in om dörren ... i hörnet.» I kyrkoinventariet 1830 läses: »Denna dopfunt begagnas icke.» År 1877 överlämnades den till Statens historiska museum, där den har inv.nr 6004.

Funten är av gråbrun sandsten, 85 cm hög. Den har varit målad, troligen i flera färger, men har senare överkalkats. Den cylindriska cuppan har en inre diameter av 47 cm, en tjocklek av 6,5 cm, ett djup av 24 cm. Den är försedd med uttömningshål. Dekorationen består av en rundstav runt fotens översta del och fyra människogestalter på lika stort avstånd från varandra runt den nedre.[1] Den 82 cm långa inskriften är anbragt omedelbart under cuppans övre rand, på utsidan. Runorna, som äro 3 cm höga, äro ganska djupt huggna men delvis skadade.

Inskrift:

iak : biþ : þik : b . . . - - : at : þu : biþ : na͡fnleka : fyrer : þæn : man : su͡m : m . . . k : gio͡rþe :
1 5 10 15 20 25 30 35 40 45

ia͡ko͡b : het : h - . . .
50

Ek bið þik ... at þu biðr nafnliga fyrir þann mann, sem mik gerði. Iákob hét ha(nn).

Jag beder dig ... att du beder för den man, som gjorde mig, och därvid nämner hans namn. Jakob hette han.

Till läsningen (enligt Janssons protokoll): »Före 1 **i** finnes ej skiljetecken. I runföljden 1–9 äro runornas ändar markerade med korta tvärstreck. 2 **a** har bst endast till vänster om hst. 3 **k** är ej stunget. Skiljetecknet efter 3 **k** har förlorat sin nedre punkt i en urgröpning; möjligen kan ett svagt spår av punkten skönjas i urgröpningens kant. 4 **b** har förlorat övre hälften genom en kantskada. I samma skada har 5 **i** mist toppen. 6 **þ** och 7 **þ** ha också förlorat övre delarna i en kantskada. I skiljetecknet efter 6 **þ** har övre punkten skadats i en urgröpning. 9 **k** har förlorat bistavens övre del i en kraftig kantskada. I samma skada har övre punkten i skiljetecknet efter 9 **k** gått spårlöst förlorad. 10 **b** har förlorat övre bst och toppen av hst. Därefter är ristningen bortslagen på ett 4 cm långt stycke. På det skadade stället har plats funnits för tre runor. Av 11 och 12 återstå endast nedre delarna av två lodräta stavar. Dessa stavar kunna ha ingått i en runa (**u** eller **r**). Skiljetecknet före 13 **a** består av två punkter; samma form har tydligen samtliga inskriftens skiljetecken haft. 13 **a** och 14 **t** ha bistavar endast till vänster om hst. 17 **b** har förlorat övre bst i en kantskada. I samma skada ha 18 **i**, som ej är stunget, och 19 **þ** förlorat topparna. 20 **n** har, liksom 22, 34 och 37 **n**, bst endast till höger om hst. Runan 21 **a͡f** (ᚠ) är tydlig. 22 **n** står trångt mellan 21 **a͡f** och 23 **l**; runan är därför endast drygt hälften så hög som övriga runor. 24 **e** är tydligt stunget med en något högt placerad punkt. 25 **k** är upptill skadat genom en urgröpning. 26 **a** har ensidig bst. Skiljetecknet efter 26 **a** har förlorat övre punkten i en urgröpning. I samma kantskada ha övre bst och toppen av hst i 27 **f** gått spårlöst förlorade. 28 **y** är tydligt stunget. I 29 **r** gå bistavarna in till hst på mitten; samma form ha de övriga **r**-runorna i inskriften. 30 **e** är tydligt stunget med ett kort tvärstreck. 33 **æ** har tydlig dubbelsidig bst. 36 **a** har ensidig bst. Runan 38 **su͡** (ᛋᚢ) är tydlig. 39 **m** har mist högra bst i en kantskada, i vilken också den övre punkten i följande skiljetecken har gått förlorad. I 40 **m** är högra bst skadad genom vittring. I samma skada har en runa mellan 40 **m** och 41 **k** gått fullständigt förlorad. 41 **k** har förlorat toppen av hst; runan är ej stungen. 42 **g** är tydligt stunget. 44 **o͡r** (ᛟᚱ) är djupt och tydligt. 46 **e** är stunget med ett djupt tvärstreck. 48 **a͡k** (ᚨᚲ) och 49 **o͡b** (ᛟᛒ) äro tydliga. 51 **e** är tydligt stunget. 52 **t** är upptill skadat genom en kantflagring. Av bst finnes endast ett mycket svagt spår. 53 **h** har förlorat toppen. Av runan 54 återstår endast nedre hälften av en hst. Därefter finnas nu inga spår av runor. Cuppans kant är bortslagen på ett 8 cm långt stycke.»

[1] Om funten ur konsthistorisk synpunkt se W. Andersson aa.

17–19 **biþ** är pres. 2 sg. utan ändelse-**r**, vilket möjligen är felskrivning, förorsakad av det föregående **biþ**, runorna 4–6, som är pres. 1 sg., eller tillkommet genom inflytande från imperativformen på grund av innebörden i satsen. Imperativformen är vanlig i sådana sammanhang, t.ex. Sm 145. — 20–26 **nafnleka**, det förut ej i fsv. belagda *nafnliga*, står här i sin ursprungliga betydelse 'vid namn, genom att uttryckligen utsäga namnet'. Ordet finns i äldre danska i betydelsen 'ved navn', t.ex. »ingen met seer leste beraabe eller naffnligen beskielde» (citat från A. Huitfeldt, enligt Kalkar) och lever kvar i exempel från 1700- och 1800-talet i betydelsen 'saaledes at navnet (paa nogen ell. noget) udtrykkelig nævnes, anføres', 'med navns nævnelse' (Dahlerup). Fritzner känner endast den yngre betydelsen 'udtrykkeligen, besynderligen'. (I Fritzners äldre upplaga 1867 översättes *nafnliga* med 'ved Navn'.) Betydelsen 'särskilt, i synnerhet' passar ej här. Helmfrid har med hänvisning till Fritzner översatt »Jag beder dig, broder, att du beder, särskilt för den man, som gjorde mig», men detta ger ej god mening. Vilka andra skulle han bedja för? Inlägger man den från danskan kända betydelsen i *nafnliga*, blir det mening och sammanhang i inskriften: »Jag beder dig b(roder), att du, nämnande hans namn, beder för den man, som gjorde mig», vartill på ett naturligt sätt sluter sig upplysningen »Jakob hette han», varigenom verket också blir signerat.

Då undersökarna före Helmfrid läst **nafnleka** fel och även haft en annan uppfattning om det skadade ordet efter 7–9 **þik**, avvika deras tolkningar. Löfgren skriver, sedan han meddelat läsningen: »Detta har Collega Scholæ Mag. Abr. Ahlquist tolkat sålunda: 'Jag beder dig ᚴ---ᛏ (förmodl. något helgons namn) ty du bön idkeliga förer (Du beder alltid). Den man som mig gjorde, Jacob het han.' — Magister Ahlquist skref dock härom till Profes. N. H. Sjöborg, hvarifrån han fick följande svar dat. d. 13 Maj 1820: 'Inskriften på Hosmo Dopfunt har Hr Magistern ganska godt tagit reda på. Jag läser nästan aldeles på samma sätt, med liten förändring sålunda: Jak bid dik litti du bid itklega furar den man sum mik gjorda. Jacob het han. d.ä. Jag beder dig (åskådare, Läsare!) att du vill idkeligen bedj[a] för den man som mig gjorde. Han hette Jacob.» I Sjöborgs *Samlingar för Nordens fornälskare* 2 s. 64 lyder tolkningen: »Jag beder dig detta, att du beder idkeligen för den man, som mig gjorde, Jacob hette han.»

Andersson har framhållit funtens släktskap med den gotländska stenmästaren Sigrafs verk och daterar den till 1200-talets förra hälft under hänvisning till en tidsbestämning av v. Friesen på språkliga grunder, vilken givit samma resultat.

165. Hossmo kyrka.

Litteratur: S. B. F. Jansson i Fornvännen 1959 s. 99 f.

I Hossmo kyrka upptäcktes år 1952 under pågående restaurering en runristning inskuren i en stock. Om detta fynd skriver S. B. F. Jansson: »Den [inskriften] är med ytterst smala och grunda linjer ristad i en ekstock, som ligger som avtäckning i en ljusglugg i kyrkans västgavel. Stocken, som mäter 133 × 22 × 17 cm, bär ett 50-tal mer eller mindre tydliga runtecken. Bäst bevarade äro de runföljder, som finnas på stockens mittparti. De ha ungefär följande utseende:

ᚠᚢᚦᚨᚱᚱ * ᛏᚨᛉᛁᛋᚾᛉᛏ

ᚠᚢᚦᚨᚱᚱ * ᚨᚨᛉᛁᛋᚾᛏᛉ·ᛏᛁᚴᚢᚾ ᚴᛁ

Runornas höjd växlar mellan 3 och 6 cm.»